

SÖYLEM İŞLEVLERİ BAĞLAMINDA ARGODAKİ BEN ÖZNESİNİN ÇOĞUL KİŞİ OLARAK KODLANIMI

Codification of The Subject I in Slang as The Plural Person in The Context of Discourse Functions

Turgay SEBZECİOĞLU¹

Ayşe ARDIÇ²

¹ Doç. Dr., Mersin Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sebzecioglu@yahoo.com, orcid.org/0000-0002-9375-3217.

² YL Öğrencisi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, zayseardic@gmail.com, orcid.org/0000-0001-5654-2309.

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 24.08.2023

Kabul/Accepted: 04.10.2023

DOI:10.20322/littera.1349585

Anahtar Kelimeler

argo, öznellik, ben adılı, kişi kayması, çoğullama

ÖZ

Söylemde kişi, yer ve zaman en önemli göstericilerdir. Dillerde söylemin kişi gösterimi çoğunlukla kişiye gönderimde bulunan adılar veya eklerle kodlanır. Özellikle karşılıklı konuşma söyleminde konuşmacı toplumdilbilimsel yansımaların bileşimini oluşturan öznelliğini "ben" adılı temelinde biçimlendirir. Konuşmacı "ben" adılıyla yansıttığı öznelliğini farklı kişi adlarıyla örüntüleyebilir. Bu tür örüntülemeler karşılıklı konuşma stratejileri içerisinde değerlendirilebilecek hamlelerdir. Böylece konuşmacı olay ve durumlara karşı olan tutumunu daha iyi bir biçimde aktarabilmeyi amaçlar. Bu doğrultuda "ben" adılının sözcelemde kişi kayması, kişi değiştirme veya adil değiştirimi ile adlandırılacak çoğullama işlemleri dışlayıcı biz (exclusive we), kapsayıcı biz (inclusive we), samimiyet, belirsizleştirme, sorumluluktan kaçınma, kümeleme gibi işlevlerin aktarımında önemli bir görev üstlenir. Karşılıklı konuşmalarda yer alan argo kullanımları, söz konusu işlevlerin etkin bir biçimde gözlemlenebildiği örnekleri sunmaktadır. Bu çalışma çeşitli argo kullanımları üzerinden "ben" adılının kişi kayması sonucunda ortaya çıkan çoğullanmalarını incelemekte ve çoğullanmanın yansıttığı işlevlerin betimlemesini yapmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın sonucunda argodaki "ben" öznesine ilişkin çoğullanmanın argonun genel işlevleriyle örtüşecek biçimde dışlayıcı kümeleme, dışlayıcı biz veya dışlanmışlık işlevi, kapsayıcı kümeleme, kapsayıcı biz veya bağdaşıklık işlevi, böbürlenme, büyüklük taslama ve yüceltme işlevi, güçsüzlüğü örtme işlevi, belirsiz bir "ben" yaratma işlevi, işbirliği duygusu yaratma işlevi, teklif işlevi, tersinleme işlevi, düş kırıklığı veya kendine kızgınlık işlevi gibi işlevleri aktararak konuşucu öznelliğinin daha güçlü bir biçimde yansıtıldığı anlaşılmıştır.

ABSTRACT

Person, place and time are the most important signifiers in discourse. In languages, the person representation of discourse is mostly encoded with personal referring nouns or suffixes. Particularly in conversational discourse, the speaker forms their subjectivity as a composite of sociolinguistic reflections on the basis of the pronoun "I". The speaker can pattern their subjectivity, which they reflect with the pronoun "I", through different personal nouns. Such patterns are actions that can be evaluated within conversational strategies. Thus, the speaker aims to convey their attitude towards events and situations in a more effective manner. In this direction, pluralization operations of the pronoun "I", which can be referred to as person shift, person change or nominal change, play an important role in conveying functions such as *exclusive we*, *inclusive we*, *intimacy*, *ambiguity*, *avoidance of responsibility*, and *clustering*. The use of slang in conversations provides examples where these functions can be effectively observed. The present study aims to examine the pluralization of the pronoun "I" as a result of person shift through various slang usages and to describe the

Keywords

slang, subjectivity, pronoun I, person shift, pluralization

functions reflected by the pluralization. As a result of the study, it is concluded that that in line with the general functions of slang, the pluralization of the subject "I" in slang reflects the speaker's subjectivity more strongly by conveying functions such as *exclusionary clustering*, *exclusionary we* or *exclusion*, *inclusive clustering*, *inclusive we* or *cohesion*, *boasting*, *patronizing* and *glorification*, *covering up weakness*, *creating an ambiguous "I"*, *creating a sense of cooperation*, *proposal*, *reversal*, *disappointment*, or *resentment*.

Atf/Citation: Sebzecioglu, T. (2023), "Söylem İşlevleri Bağlamında Argodaki Ben Öznesinin Çoğul Kişi Olarak Kodlanımı", *Littera Turca, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 9/4, 760-778.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Turgay SEBZECİOĞLU, sebzecioglu@yahoo.com

GİRİŞ

Söylem her zaman için bir uzam ve an içerir. Bunun yanı sıra söylemde belirtilmese bile her zaman için bir "ben", yine örtük de olsa seslendiğimiz bir "sen" bulunmaktadır (Güven ve Eziler Kıran 2021: 315). Hakkında konuşulan üçüncü kişi de düşünüldüğünde söylem katılımcılarının "ben", "sen" ve "o" ve onların çoğullamalarından oluştuğu söylenebilir.

Dil kullanımı bireysel bir etkinlik olduğundan öznellik barındırır. Sözcenin oluşumunda bir araya gelen birimler kişisel seçimleri içerir ve bu seçimlerin toplamı bireysel bir duruş ve tutum yansıtır. Söylemde kişi adlarını öznelğin aktarımında temel bir düzlem oluşturduğundan kilit bir rol oynar. Kişi adları ve özellikle de söylem konuşucusuyla kesişen "ben" odağında ortaya çıkan öznellik yer ve zaman göstericileriyle birlikte daha güçlü bir biçimde söyleme yansır. Bunun nedeni "ben" in söylem etkinliğinde bulunan konuşucuyu ilk elden yansıtması ve bununla ilişkili olarak güçlü bir varolma veya benlik bilincini aktarabilmesidir. Bu aynı zamanda öznelğin bir ulam gibi dilbilgisel olarak aktarılabilmesini kanıtlar. Ancak bu ulamın ilginç yanlarından biri varlığını tümce sınırları dışında, yani söylem birimleriyle çok daha iyi aktarabilmesidir.

Birinci kişi tekil yani "ben", öznelğin aktarımında temel bir rol oynasa da diğer dilbilgisel birimlerin kullanımı, özellikle de kişi adlı değiştirimi konuşucu "ben" in öznelğinin aktarımını çeşitlendirebilir, derecelendirebilir veya genişletebilir (Eziler Kıran 2019). Konuşucu ("gönderici", "yazar" vb.) olan özne söylem içerisinde kendisini tekil ya da çoğul olmak üzere farklı kişi göstericileriyle aktarabilir. Bu aktarım veya değişime *kişi kayması*, *kişi değiştirme* veya *kişi adlı değiştirimi* adları verilebilir. Karademir *kişi değiştirmesi* terimini önermiştir (2016: 333).

Tekil birinci kişinin kendisini çoğullayarak ifade edişi söylemdeki konumlanışını belirleyen önemli ve bir o kadar da karmaşık görünüm sergiler. Özellikle karşılıklı konuşma sürecinde tekil birinci öznenin çoğullanması *dilsel öznellik* (linguistic subjectivity) bağlamında stratejik hamleler ve işlevler barındırır. Böylece konuşmacı kendini söylemde alıcıya karşıtlık oluşturarak konumlandırır ve konuşma etkileşiminde yeni bağlamlar yaratır. Adıların söylemde konumlandırılmasıyla oluşturulan bütün bu süreçlerin elbette çevresel, bir başka deyişle toplumdilbilimsel tetikleyicileri bulunmaktadır (Arkonaç 2010, Şen 2014, Şen 2020).

Argonun karşılıklı konuşmaya dayalı söylem örüntülerinde yaygın olarak kullanımı konuşucunun çoğullanmasıyla ortaya çıkan zengin işlevlerin rahatlıkla gözlenebilmesini sağlamaktadır. Öznellik aktarımı ve

“ben” öznesinin çoğul kullanımı odağında bu işlevlerin neler olduğu ve hangi bağlamlarda ne amaçla kullanıldıkları bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışma sırasıyla *Temel Kavramlar*, *Argoda Tekil Birinci Kişinin Çoğullanımı Üzerine Çözümleme* ve *Sonuç* bölümlerinden oluşmaktadır. *Temel Kavramlar* başlığı altında argo, argonun nitelikleri, işlevleri; birinci tekil kişinin çoğul söylemi ve işlevlerinden söz edilerek ilgili alanyazının bir özeti sunulmuştur. İkinci bölüm olan *Argoda Tekil Birinci Kişinin Çoğullanımı Üzerine Çözümleme* başlığı altında argoda “ben” öznesinin kişi gösteren başta adillar olmak üzere çeşitli biçimbirimler üzerinden çoğullanması ve bu durumun işlevsel nedenleri üzerinde durulmuştur. *Sonuç* bölümünde ise çalışmanın bulguları üzerinden genel bir değerlendirme yapılmıştır.

1. Temel Kavramlar

1.1. Argo ve İşlevleri

1.1.1. Argo Nedir?

Alanyazında *argo* (slang), toplumda belirli bir toplumsal sınıfın içerisinde bulunanların, daha çok genel kuralların dışında olup toplum dışı olarak damgalanmış grupların, ortak dilden ayrı olarak, daha çok kendilerini gizlemek için kullandıkları, herkes tarafından anlaşılması güç, ortak dildeki sözcüklere özel anlamlar yükleyerek, bazı sözcüklerin biçim bakımından değiştirilmesiyle, yabancı kökenli sözcüklerden, dilin lehçelerinden, eskimiş unsurlarından oluşan sözcük hazinesine ve ortak dilin tümce yapısına sahip olan özel bir dil olarak birbirine yakın bir biçimde tanımlanmıştır (Arslan 2015: 197; Devellioğlu 1955: 11; Ersoylu 2010: 15; Korkmaz 1992: 13; Özkan 2016: 33).

Alanyazındaki argo tanımlarından yola çıkan Aktunç (2011) argo için *alan argosu* ve *genel argo* terimleri üzerinden tanımlamalar yapmıştır. Aktunç, alan argosunu kendi toplumsal çevreleriyle sınırlı yaşayan ve genel olarak toplumun, özel olarak da mensubu oldukları topluluğun geri kalan kesiminden ayrılmak ve/ya da korunmak isteyen, çevre ve yaşam biçimleri birbirine yakın kişilerce yaratılıp benimsenmiş sözcükler bütününe dayalı konuşma biçimi olarak ifade eder. Genel argoyu ise alan argolarındaki sözcük dağarcığının, zaman içinde oluşturduğu toplam sözcük ve deyim dağarcığı ile bu dağarcığa dayalı konuşma biçimi olarak tanımlamıştır (2011: 16).

1.1.2. Argonun Nitelikleri

Argonun sınırlarını çizmek, hangi sözcüklerin veya kalıplaşmış birimlerin kesin olarak argo olduğunu belirlemek her zaman için kolay değildir. Dilde özel bir kavram alanına sahip olan *argo*, *mecaz*, *jargon*, *kinaye*, *kaba dil*, *deyim*, *teklifsiz dil*, *özel dil*, *gizli dil* gibi kavramların sınırlarını çizmek birçok güçlüğü içerisinde taşımaktadır. Bunun nedeni herkes tarafından kabul edilecek ölçütlerin bulunmamasındandır. Oysa bunların birbirlerinden apayrı oluşum nedenleri ve kullanım farklılıkları bulunmaktadır. Bu kavramların aralarında belirli farklar olmakla birlikte, bunlar birbirinden keskin çizgilerle ayrılmamaktadır. Arslan (2015: 200-203) ve Akar (2014: 29-31), çalışmalarında argonun ana hatlarını ortaya koyacak bazı ölçütler ortaya koymuştur. Söz konusu ölçütler aşağıda maddeler hâlinde verilmiştir.

(i) Argo dizgesel olarak doğal bir dile bağlıdır. Herhangi bir argoyu anlayabilmek, içinde var olduğu doğal dili bilmekle mümkün olabilir. Ne var ki argo özel ve gizli bir dil olduğu için iletişimde anlamsal kodlarını çözebilmek yalnızca bağlı bulunduğu dili bilmekle mümkün değildir.

(ii) Her argo bağlı olduğu ana dil ile kendisinin sahip olduğu özel sözcüklerin birlikte kullanılmasından oluşur. Akar (2014), bu özelliğinden dolayı argo ile gizli dilin birbirinden ayrıldığını ifade eder. Gizli dil, sözce içerisindeki bütün sözcüklerin örtükleştirilmesiyle gerçekleşmektedir. Yani argo, sözcük düzeyinde, gizli dil ise tümce ya da sözce düzeyinde bir ifadelendirme biçimidir. İkisinin de ortak özelliği örtük ve kapalı olmasıdır. Argoda yarı kapalılık, gizli dilde tam kapalılık niteliği bulunmaktadır.

(iii) Sözlü dile ait sözcüklerin argo sayılabilmesi için; mutlaka sözlü dil dışında, ikinci bir anlamının olması gerekir. Bu anlam yalnızca sınırlı bir grup tarafından anlaşılabilirliğinden argo özelliği kazanır. Örneğin “inek” sözcüğünün aynı zamanda “akılsız, aptal” anlamı herkes tarafından bilindiği için argo sayılamaz. Fakat “inek” sözcüğünün argoda “edilgen eşcinsel erkek” anlamı herkes tarafından anlaşılmadığı için argo sayılır.

(iv) Bir ana dile bağlı çeşitli argolar vardır. Konuşulduğu bölgeye göre “Beyoğlu argosu”, “Adana argosu”; konuşulan topluluğa göre “hapishane argosu”, “kumarbaz argosu”; mesleğe göre “şoför argosu”, “gemicici argosu” gibi.

(v) Bir sözcük farklı argolarda farklı anlamlara gelebilir. Genel argoda başka özel argoda başka anlama gelen sözcükler bulunmaktadır. Yukarıdaki sözü edilen “inek” sözcüğünü bu açıdan yeniden ele alalım. Genel argoda “edilgen eşcinsel erkek” anlamında kullanılan bu sözcük, öğrenci argosunda “çok çalışkan öğrenci” anlamına gelir.

(vi) Argoda bir kavrama gönderimde bulunan birden fazla ve değişik dillerden ödünçlenen sözcükler kullanılabilir. Söz gelimi “çocuk” için “bızdık” (Ermenice); “çoni”, “şopar” (Çingenece); “fırlama”, “kopil” (Romence); “velet”, “subiş” (Arapça) gibi.

(vii) Argo sözcükler, herkes tarafından konuşulur hâle gelirse argo olma niteliğini yitirir ve artık ana dilin bir sözcüğü sayılır. Bu yüzden argo durmadan değişmektedir. İşlevi azalan veya biten argo sözcükler yerini başka sözcüklere bırakmaktadır. Bu, argonun yaşayan bir dil olduğunu göstermektedir.

(viii) Argo, bir meslek topluluğuna mensup bireyler arasında türeyebilir. Fakat her meslek dili de argo değildir. Bunun nedeni meslek dili yazılı olabildiği hâlde argonun edebi ürünler dışında yazılı metinler üzerinden kullanımının görülmemesidir. Bu ölçüt üzerinden argo ve jargon birbirinden ayrılır.

(ix) Argo kaba bir dil sayılıp her yerde kullanılmaz. Ancak her kaba söz argo kapsamı içerisinde yer almaz. Argolar çok sayıda *sövgü* (“küfür”, “sövgü söz”) içerir ama sövgü argo sayılmamaktadır. Argo açık olan bir durumu gizlerken sövgü, gizli olanı belirgin hâle getirme amacını taşır. Argo dilin değişik alanlarından sözcükler devşirerek açık olmaktan kaçarken sövgü, dilin temel sözcükleriyle muhatabını kovalamaktadır. Bu yüzden genel

dil, argoyu kabullenirken sövgü sözlerini yok hükmünde saymaktadır. Diğer bir ayrılan özelliği ise argonun belli bir gruba ait olması sövgü sözlerinin ise bir gruba ait olmamasıdır.

(x) Argo yapay bir dil değildir. Çünkü Esperanto gibi yapay diller doğal gelişim göstermeyen yazılı bir dildir. Oysa argo, sözlü kültür ortamında oluşan ve dolayısıyla sürekli değişime uğrayan dinamik bir dildir.

(xi) Argo şifreli bir dil değildir. Şifreli diller, ana dilde herkesin anlamsal olarak çözümleyemeyeceği bir takım değişikliklerin yapılması ile oluşturulur. Bu nedenle kendi içerisinde doğal bir gelişim gösteren bir dil değildir, doğal diller gibi edinilmezler. Kuş dili şifreli dillerin en güzel örneklerinden biridir.

(xii) Her argo özel bir dil olmakla birlikte, her özel dil argo değildir. Çünkü her özel dil, genel dildeki sözcük biçimlerini altüst edip bozamaz ve bunları atıp yerine başkasını kullanmaz, ancak özel sözcük ve deyim kullanır. Ayrıca bayağı, teklifsiz bir tarafı da olmaz. Örneğin tıp dili, hukuk dili belli mesleklerin konuştuğu özel dil örnekleridir.

(xiii) Argonun sesletimi duyanlarda bayağılık hissi uyandırır. Ayrıca argoda anlatış canlılığı kazandırmak için tümcenin yüklemi geniş, geçmiş ve gelecek gibi zamanlardan çok şimdiki zamanla çekimlenir. Argonun söylenişinde çoğu zaman dudaklar bükülür, seslemler kesilerek belirtilir, ünsüzler tumturaklı, ünlüler de genel olarak kapalı türlerden seçilir. Argoda birinci kişi adılının tekil biçimi yerine çoğulunu tercih etmek yaygın bir kullanımdır.

1.1.3. Argonun İşlevleri

Genel dilin yanında ve onun kapsamı dışında toplumun farklı bir sosyal grubunun anlaşmasına hizmet etme ihtiyacından doğan argonun geniş bir alana sahip işlevleri ve kullanım amaçları bulunmaktadır. Toplumsal ve psikolojik birçok işlevi bulunan argonun işlevlerini Alan ve Burridge; “işaret etmek”, “samimi bir ortam oluşturmak”, “daha rahat bir sohbet havası yaratmak”, “hayranlığını göstermek”, “öfkeyi yansıtmak”, “aşağılamak”, “yakınlık göstergesi” olarak maddelendirmiştir (akt: Soetma 2017: 10-12).

Konuyla ilgili araştırma yapan Yanchun Zhou (2013) da bu işlevleri üç başlıkta ele almış; “sosyal kimliği oluşturmak”, “duygu durumunu aktarmak”, “sosyal ilişkilerde nezaketi sağlamak” şeklinde ifade etmiştir (Zhou 2013:2212). Özkan ise (2016: 36-40) çalışmasında argonun hem bugün hem de geçmişteki işlevlerinin “gizlilik”, “grup kimliği oluşturma”, “özentisi”, “eğlence”, “sanat ve edebiyat”, “aykırılık”, “ilgiyi ve dikkati çekme” ve “psikolojik etkiler” olduğunu belirtmiştir. Özkan (2016: 36-40), Patrick (1901: 113-127) ve Balcı'nın (2020: 28) üzerinde durduğu argonun işlevleri aşağıda maddeler hâlinde kısaca açıklanmıştır.

(i) *Gizlilik*: Bir toplumsal grubun farklılığını veya özgünlüğünü korumasının bir yolu da birçok özelliğini toplumun diğer unsurlarından saklı tutmasıdır. Bu gizliliği sağlayan araçlardan biri de argodur. Başkalarından gizli yürütülen işlere ilişkin ileti ve bilgi argonun birkaç sözcüğünü kullanarak aktarılabilir. Gizlilik herkesin hayatında az ya da çok var olan önemli olgulardan biridir fakat “suçları örtme”, “ticaret sırlarını gizleme”, “inanca ilişkin özel sırları saklama”, “müstehcenliği gizleme” gibi alanlarda daha ön planda yer almaktadır.

(ii) *Grup Kimliği Oluşturma*: Gizli dillerin varlığı, ortak noktaları bulunan gruplar arasında grup kimliğinin korunması ve pekiştirilmesiyle ilgilidir. Dini gruplar arasında, azınlık dünyasında, suç örgütleri arasında kullanılan gizli diller gibi.

(iii) *Özenti*: Argonun gizemli kişi ve gruplar arasında kullanılması, özellikle gençler ve çocuklar arasında argoya ilgi ve merakın artmasına neden olmaktadır. Geçmişte İstanbul’da ortaya çıkan “tulumbacı” ve “külhanbeyi” argosundaki bazı sözcüklerin genel dile geçmesinde de özentinin etkenlerden biri olduğu anlaşılmaktadır.

(iv) *Eğlence*: Türkçe sözcüklerin başına, ortasına ve sonuna -ce, -ge, -ga, kutu-, par-, -pçe- gibi seslem veya sesler eklenerek yapılan, “kuş dili”, “kepçe dili”, “kutu dili”, “par dili” gibi adlarla anılan ve genellikle çocuklar arasında kullanılan gizli dillerle yabancı dil bilen öğrencilerin ana dillerinin bazı söz ve ifade özellikleri ile yabancı dilin bazı unsurlarını karıştırmak suretiyle oluşturulan gizli diller, daha çok eğlence amaçlı kullanılmaktadır.

(v) *Sanat ve Edebiyat*: Argo veya gizli diller, renkli, canlı, zengin benzetmelerin ve soyutlamaların olduğu kültürel bir çeşnidir. Bu yüzden geçmişten günümüze karagöz, orta oyunu, tiyatro, roman, öykü, şiir gibi edebi ürünlerde kullanılmıştır.

(vi) *Aykırlık*: Günümüzde iletişim dünyasında radyo ve televizyon sunucuları ve izleyicileri arasında ortaya çıkan ve gençler arasında yaygınlaştırılmaya çalışılan farklı dil, anlamsız selamlaşma, kaba sözler kullanma, farklı sözlerle hâl hatır sorma, garip sesler çıkararak bağırma gibi sözcük hazinesiyle farklı görünmek için kullanılmaktadır.

(vii) *İlgili ve Dikkati Çekme*: Argo sayılabilecek ana dilden bozma sözcükler veya “aganigi naganigi” türünden asıl argo sözler kullanılarak özellikle reklam dünyasında ve siyasi sloganlarda ilgi ve dikkatler belli alanlara yoğunlaştırılmaktadır. Yeni yeni keşfedilmeye başlanan bu alanın daha sonraki yıllarda da argoya yeni bir işlev yükleyeceği görülmektedir.

(viii) *Psikolojik Etkiler*: Argo sözcükler ve sövğu sözler psikolojik açıdan insanlar üzerinde diğer sözcüklere oranla daha büyük etkilere sahiptir. Bu sözcükler vücutta psikolojik rahatlama etkisi yaratarak özellikle olumsuz duygular ve stres seviyesinin azalmasına yardımcı olmaktadır. Bu sözcüklerin kullanımı fiziksel saldırı düşüncesini azaltır. Argo eylemsiz bir şiddet fikridir. Bu yönüyle argo, fiziksel şiddetten dil aracılığıyla kaçmanın bir yöntemidir.

1.2. Birinci Tekil Kişinin Çoğul Söylemi ve İşlevleri

“Ben” kendisini “biz” olarak söylemde konuşlandırabilir. “Biz” adlı “ben”in çoğulu değildir. Söylemdeki ortak konuşucudur (Güven ve Eziler Kıran 2021: 316). Burada unutulmaması gereken her ne kadar “ben” kendini “biz”, “siz” ve “onlar” biçimiyle başkalarına adına konuşuyor izlenimiyle aktarsa da gerçekte başkalarının kendisi gibi düşünüp düşünmediğine karar veren yine kendisidir. Yani ortak konuşucunun niyetine bağlı olarak yaptığı yönlendirmeler (“manipülasyonlar”) temsil gücünün gerçek dünyayla doğrudan ilişkili olmayabileceğini hatırlatır. Söz gelimi yazınsal metinlerde yazar kendisini kurgusal olarak “biz” olarak kodlayabilir ki bu durumda

“biz”in gönderimde bulunduğu katılımcılar yazarın kendisi de dâhil gerçek dünyayla hiçbir bağıntısı olmayan kişiler olarak okunur.

Birinci tekil kişinin kendisini çoğulluk ulamını aktaran biçimbirimlerle kodlamasının çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Burada amaç sayıca çokluk değil böbürlenme, abartma, alçakgönüllülük gibi işlevleri aktarmaktır. Sırasıyla bu işlevlerden bazılarını aşağıda değinilmiştir.

(i) Bir toplum veya grup kimliği adına, kısacası kendisi gibi olanlar adına konuşma, temsilci rolü üstlenme, genelleme (Doğu ve diğ. 2014: 120; Gencan 2001: 115; Hacızade 2017: 1588; Karademir 2016: 339; Özkan 2016: 38; Sebzecioğlu 2021: 201-202);

- (1) a. Issız sokağın başında beliren genç “Bir daha buraya gelme yoksa seni fena yaparız” tehdidinde bulundu.
- b. Tanrı misafirine git denir mi? Denmez. Ben de demedim zaten. **Biz** ailemizden böyle gördük.
- c. Burası Anadolu kardeşim, düşene vurmazlar!
- d. Zayıf not aldım ama haklısınız hocam **biz** de çalışmadık.
- e. Son maçtı ve rakibimi yenersen ilk defa altın madalya kazanacaktım. İmkânsızlıklara rağmen o yıl çok çalışmıştım. Kazanmaktan başka çaremiz yoktu. Biliyordum.

Yukarıdaki tümcelerin işlevi alanyazında *kapsayıcı biz* (inclusive we) olarak da adlandırılmaktadır. Bu işleve argo kullanımlarında daha ayrıntılı olarak değinelecektir.

(ii) Ağdalı bir biçem oluşturarak böbürlenme, meydan okuma, büyüklük taslama veya yaptığı işi yüceltme (Gencan 2001: 115; Hacızade 2017: 1586; Karademir 2016: 347; Semercioğlu 1989: 108);

- (2) a. Gururla arkadaşşıma dönüp “**Biz** taklit ya da takip etmeyiz, öncülük ederiz.” dedim.
- b. Çok çalıştım. **Bizde** ne endişe ne de korku var. Biz bu sınavı başarırız.
- c. Maçtan önce kendime şöyle diyordum: “**Biz** Türk sporcusuyuz ve eninde sonunda mutlaka başarırız.”
- d. Haklı olduğumu biliyordum. “**Biz** böyle haksız suçlamaların olduğu kâğıda imza atmayız.” dedik atmadık da.
- e. Bu tür tehditlerden korkmam. Kimseye papuç bırakmayız evelallah!
- f. Bu tarlaların hepsinde alın terim var. Bedavaya çökmeye çalışırsanız şunu bilin ki adama yedirmezler.

(iii) alçakgönüllülük, tevazu ya da ezilmişlik duygusunu yansıtmak için (Gencan 2001: 115; Güven ve Eziler Kıran 2021: 317; Hacızade 2017: 1587; Sebzecioğlu 2021: 201-202);

- (3) a. Size karşı boynumuz her zaman kıldan ince.

- b. Kulunuzu mu çağırınız?
- c. İzin verin işinizi bendeniz takip etsin.
- d. **Bizler** köylüyüz beyim, cahiliz, siz elbette **bizden** daha iyi bilirsiniz.
- e. **Biz** cahil derken eğitim düzeyi düşük olanları değil kötü niyetle yapılan işleri büyük akıl zannedenleri kastediyoruz.
- f. **Biz** kim, öyle bir yatı satın almak kim.
- g. Yağmurda dolmuşa yetişmek için koşarken yol kenarındaki arkadaşşıma gülerek “Garibanlar yağmurda böyle sınıslıklam koşarlar.” diye bağırdım.

(iv) Abartma;

- (4) a. Vazgeçmedim. Vazgeçemezdik. **Biz** bütün dünyayı karşımıza almıştık.
- b. Gözünden düştüm. Acı olsa da bunu kabullenmişim. Artık ağzımızla kuş tutsak yaranamazdık.

(v) Alay, ironi ya da sitem (Hacızade 2017: 1586);

- (5) a. Biz cahiliz bilmeyiz zaten. Bir sen bilirsin.
- b. Ha biz para meraklısıyız ya, ondan hemen mevzuya atladık.
- c. **Biz** de burada bostan korkuluğu değiliz ya! Anayım ben ana!

(6c)'de görüldüğü gibi tümcede seçimlik *biz* kullanımı kişinin güçlü olarak öne çıkmasını sağlarken çoğul ekiyle birlikte kullanımı anlama daha güçlü bir kişi vurgusu katar (Hacızade 2017: 1586). Bu görünümün kişinin öne çıkarılıp güçlendirilmesi bağlamında $\emptyset > biz > bizler$ biçiminde bir hiyerarşik bir yapı sunar.

- (6) a. Sevginin ne olduğunu iyi biliriz!
- b. **Biz** sevginin ne olduğunu iyi biliriz!
- c. **Bizler** sevginin ne olduğunu iyi biliriz!

(vi) İşbirliği duygusu yaratarak emri veya gözdağını yumuşatma (Güven ve Eziler Kıran 2021: 320).

- (7) a. Bana bakarsanız bu motifin nasıl işleneceğini anlarsınız. Önce kumaşı sol elle geriyoruz.
- b. İlginç bir bulmacaymış, başlıyorum. Aşağıdaki boşlukları doğru sözcüklerle dolduralım. Bakalım sonuç ne olacak?
- c. İyi izle benim gibi yap. Öncelikle ağzımızı açıyoruz.
- d. Şeker hastasıyım. Doğal olarak bu ilaçları doktorun belirttiği gibi her hafta kullanıyoruz. Ne var ki kendimde bir düzelme görmedim. Siz gördünüz mü?

- e. Ayna ayna söyle bana “Bugün nasılsınız, bence çok iyiyisiniz.”. Her gün benim gibi aynayla konuşmak lazım.
- f. “Bugün nasılız?” diye kendi kendime sorup bir öz denetleme yaparım. Size de tavsiye ederim. Şimdi hep beraber soralım: “Bugün nasılız?”

Özellikle eğitim ve tıp dilinde (7)’deki gibi kullanımlara sıkça rastlanmaktadır. Bu tür kullanımlarda “ben” ve “sen” ortak bir eylemin kişileri hâline dönüşürler.

(vii) Çoğu zaman emir kipi aktaran yapılarla “ben”in çoğullaması yalnızca bir teklif veya öneri içerebilir (Güven ve Eziler Kıran 2021: 321). Bu tür kullanımlar kibarlık stratejisi içerisinde değerlendirilebilir.

- (8) a. Seni hemen disipline sevk etmek istemiyorum. Çalışkan öğrencisin. Sana bir şans daha verelim.
- b. Benim ev güneş aldığından çok sıcak. Biraz pencereyi açsak mı? Sıcak diyorsanız hemen açayım.
- c. Şimdi bu nokta üzerinde duralım, incelemelerimizi derinleştirelim.

(viii) Kendisini diğerlerinden veya ortak “biz”den dışladığını aktarmak için “ben”in çoğullandığı kullanımlar görülmektedir. Bu işlev alanyazında *dışlayıcı biz* (exclusive we) olarak da adlandırılabilir (Esmer 2018; Eziler Kıran 2019; Kim 2021; Şen 2020). Dışlayıcı biz işlevine argo kullanımlarla ilgili çözümlenmelerde daha ayrıntılı olarak değinilecektir.

- (9) a. **Biz** nasıl böyle vicdansız bir toplum olduk anlamıyorum.
- b. Sonra anladım ki aynı çarpık ve sahte düzenin içerisinde farkında olmadan ben de sürükleniyorum. İçim içimi yerken “**Bize** ne oldu?” diye sormadan edemiyordum.
- c. Merve, Pamuk adlı kedisini kucaklar ve Yaman’a seslenir: “**Biz** Pamuk’la ders çalışmaya gidiyoruz, sen ister gel ister gelme!”.

(9c)’de Yaman’a seslenen Merve’nin “biz” kullanımıyla gerçek amacı kedisi ile kendisini bir grup olarak göstermek değil, Yaman’ın gelmemesi olasılığına karşı kendisini ondan dışlayıcı bir konuma yerleştirmektir. Bunun kanıtlarından biri “biz” kümesinde yer alan kedinin ders çalışamayacak olmasıdır.

(ix) Kızma (Karademir 2016: 341).

- (10) a. Al başına çal tabletini! Yemedik ya!
- b. Basına kızan hırsız “Çekmeyin kardeşim. Sadece birkaç hırsızlık yaptım. Sanki adam öldürdük ha!” diye tepki gösterdi.

(x) Dinleyicide *duygudaşlık* (empathy) yaratmaya çalışma (Karademir 2016: 344).

- (11) a. Depremi ve yaşanan acıları unutamiyordum. Yıllar geçse de ani bir gürültüden irkiliyosunuz ve ardından gelen yalancı bir sallanma hissiyle korkuyorsunuz.
- b. Her yıl mutlaka o butik otele giderdim. Beni inanılmaz mutlu eden bir mekan. Anlatılmaz

yaşanır. Girişte çiçek ve ağaçlarla dolu bir bahçe sizi karşılıyor. Köy ürünleriyle dolu kahvaltıyı bu bahçede yapıyorsunuz.

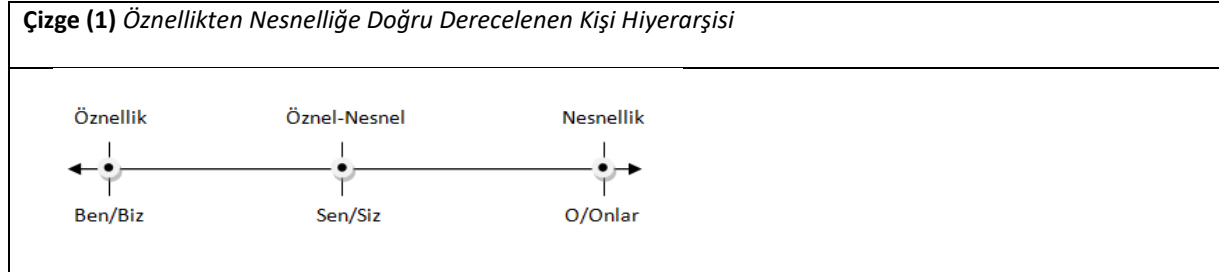
Yukarıdaki işlev ve örneklere bakıldığında “ben” adının “biz” olarak çoğullanmasının daha sık görülen bir işlem olduğu anlaşılmaktadır. Bu beklendik bir durumdur; daha önce de değinildiği gibi konuşmacının öznelliğini yansıttığı en temel adil “ben” ve yine “ben”i kodlayan iyelik ekleri, kişi ekleri gibi biçimbirimlerdir. Dolayısıyla kişi olarak “ben”e en yakın “biz” adının sıkça kullanılması “siz” ve “onlar”a göre daha yoğun bir biçimde gözlenmektedir.

2. Argoda Tekil Birinci Kişinin Çoğullanımı ve İşlevleri Üzerine Çözümleme

Argoda “ben” öznesinin çoğul kullanımı için dokuz adet işlev tespit edilmiştir. Bu işlevleri Tablo (1)’de görüldüğü gibi tekil birinci kişi *çoğul birinci kişi*, *çoğul ikinci kişi* ve *çoğul üçüncü kişi* yapısındaki kullanımlarına göre bölümlenmiştir. Ancak çözümlenen örnek kullanımlardan görüleceği üzere iyelik ekleri, “bizim” gibi tamlayan durum eki almış adılar da birinci tekil öznenin çoğul kullanımında etkili olan dilsel birimlerdir.

Kişi adlarından “ben” ve “biz” dilde öznelliği gösteren birimlerin başında gelir. Konuşucunun bireyselliği birinci kişide kolayca gözlemlenebilir. İkinci ve üçüncü kişi kullanımları güçlü öznellik içermez (Güven ve Eziler Kıran 2021: 312). Buna karşın ikinci kişinin öznelliği üçüncü kişiye kıyasla daha yüksek orandadır. Bunun bir nedeni birinci ve ikinci kişilerin insan olan varlıklara gönderimde bulunurken üçüncü kişinin cansız varlıklara da gönderimde bulunabilmesidir. Söylemde öznellikten nesnellığe, nesnellikten de öznelliğe bir derecelenme söz konusudur (Eziler Kıran 2019).

Çizge (1) Öznellikten Nesnellığe Doğru Derecelenen Kişi Hiyerarşisi

Kişi adlarına yukarıdaki hiyerarşi açısından bakıldığında birinci kişinin öznelliği, üçüncü kişinin ise nesnelligi yüksek oranda taşıdığı söylenebilir. İkinci kişi hiyerarşinin ortasında yer alarak hem öznel hem de nesnel bir söylem belirticisi olmuştur. Elbette bütün bunlar birbirlerine gönderimde bulunmadıklarında geçerli olan *belirtisiz* (unmarked) bir durumdur. Söz gelimi birinci kişi gönderimleri bulunan ikinci ve üçüncü kişi adıları beklendik bir biçimde öznellik içerir. Ortada birinci kişi dışında kişiler var gibi görünse de en nihayetinde her şey birinci kişinin yani konuşucunun yorumlarını, yani bakış açısını yansıtır. Eziler Kıran’ın (2019) da belirttiği gibi bu durum gerçekte “ben”in özenelliğinin ikinci ve üçüncü kişiye aktarımından başka bir şey değildir. Konuşucunun kendisini bu biçimde dolaylaması elbette alıcıya aktarmak istediği niyetini güçlendirmeyi hedefleyen söylemsel stajileri ile ilişkilidir. Bu çalışmanın konusu olan birinci kişi gönderimli ikinci ve üçüncü kişi çoğullanmalar ise benzer biçimde hem öznellik hem de buna bağlı olarak söylemde ortaya çıkan çeşitli işlevleri gerçekleştirir. Bu

işlevler öznelliğe dayalı olarak konuşucunun göreceli, yoruma açık bakış açısını yansıtır. Argo konuşucunun çoğullanarak göreceli bakış açısını yansıtan zengin işlevlerin güzel örneklerini sunar.

Aşağıda yer alan Tablo (1)'de, örnek sözce kullanımlarında yer alacak argolar alfabetik olarak sıralanmıştır. Hemen hemen bütün argolarda "ben" öznesi çoğullanabileceğine göre aşağıda yer alan listenin neye göre belirlendiğini açıklamak gerekmektedir. Argoların seçiminde ölçüt "alanyazında sözlü veya yazılı metinlerden aktarılmış argo örneklerinde "ben" öznesinin çoğullanıp çoğullanmadığı" olmuştur. Eğer çoğullanıyorsa o argonun kişi kaymasına uygun veya eğilimli olduğuna karar verilmiş ve listeye alınmıştır. Binlerce argo alınamayacağı için böylesi bir seçim yapmak gerekliydi. Tablo (1)'de hangi argonun hangi çoğul kişi değişiminde yer alacağı dil kullanıcılarının sezgisini yansıtmak adına yine kaynaklardaki örnek kullanımlarına göre belirlenmiştir. Ancak argo sözlük ve araştırmaları (Akar 2014; Arslan 2015; Aydın 2016; Balcı 2020; Çiftçi 2006; Devellioğlu 1955; Ersoylu 2010; Hulki 2011; Kumsar 2021; Özkan 2016) taranarak tespit edilen sözceler olduğu gibi aktarılmayıp bağlamın verilebilmesi ve işlevin net olarak yansıtılabilmesi adına değişiklikler ve eklemeler yapılmıştır. Tabloda listelenen argo örneklerinin zihinsel sözlükçe ve sözlüklerde temel olan unsuru *kalın* (bold) harflerle belirtilmiş, parantez içerisinde anlamları verilmiştir. Tablodaki argo örnekleri kısaltılarak verilmiştir. Amaçlı olarak kısaltılmış örneklerin eksiksiz biçimi, çoğul kullanımların işlevlerinden söz edilirken verilecektir.

Tablo 1. "Ben" Öznesinin Çoğul Kullanımı ve Argo Örnekler	
Ben öznesinin çoğul kullanımı	Argo örnekler ve anlamları
Ben > çoğul birinci kişi	anlayalım ("faydalanmak"), araziye uyduk ("saklanmak, gizlenmek"), astık ("borcunu ödememek; bir bahaneyle savuşmak, birini ya da bir şeyi ekmek"), avanta ettiğimiz yok ("emek harcamadan kazanç ede etmek"), ayazladık ("boş yere beklemek, eline bir şey geçmemek"), biz de inandık ("yutmamak"), cephanemiz kalmadı ("afyon"), dalgaya gelmeyiz ("dalgin olmak, dalginlıkla unutmak; yanılmak"), deveye bindiğimiz yok ("esrar çekmek"), dişsiz kaldık ("esrar"), dolma yutmamız ("yalana, hileye, dalavereye inanmak"), dünyalık(ımız) kalmadı ("parasız kalmak"), el arabasına biniyoruz ("istimnada bulunmak"), elli papeli ektik ("harcamak"), emzik(imiz) keder tüter ("nargile"), faka bas(mayız) ("aldatılmak, tehlikeye ya da tuzağa düşürülmek"), fertiği çektik ("savuşmak, kaçmak, uzaklaşmak"), fit olduk ("razı olmak, ödeşmek"), sözlerimiz güme gitti ("boş yere ölmek, yok yere heder olmak, boşa gitmek"), habe uçlanım ("yemek yemek"), hali(miz) duman (ol) ("perişan olmak, acınacak derecede kötü duruma düşmek"), Allah ne verdiyse halleniyoruz ("bir şeye karşı istek duymak"), haraç yemiyoruz ("parasız bedavadan geçinmek"), hasırlara sarıldık ("o gün hiç iş yapmamış olmak; çalışmamak"), kabız olduk ("boş, işsiz kalmak, iş görmez olmak"), karn(ımız) tok

	("tecrübeye dayalı olarak kanmamak, inanmamak"), kazıkladık ("beklemek; iş yapmamak"), onu da kerize bayıldık ("kumarda kaybetmek"), yirmi papel kesildik ("çok hoşlanmak, memnun olmak, bayılmak, kumar ve eğlence yerlerinde para harcamak"), küp yıkıyoruz ("hovardalık etmek"), kaç gündür leblebisiz kaldık ("tabanca kurşunu"), lüpe konduk ("emek ve zahmet çekmeden bedavadan elde etmek"), daha mazot almadık ("karın doyurmak"), nefesleştığımız yok ("esrar çekmek"), kaç gündür ot yemedik ("esrar içmek"), ördek topladık ("yoldan müşteri toplamak"), piyızl(e/i) yoruz ("içki içmek; kafayı çekmek"), aç karnımıza satıra yattık ("birinin yalan dolan sözlerine mahkum olmak"), sordu(k) mu ("karşısakinin konuşmasını istememek; yanıt beklememek"), takım açtık ("aniden koşmaya başlamak"), taş tutmuyoruz ("parası olmak, paralı olmak"), çorbacıyı sövüşledik ("birinden para koparmak"), tingird(a/ı) yoruz ("ölmek"), tora düşer miyiz biz ("tuzağa yakalanmak; aldanmak"), bu sene de torpilledik ("sınıfta kalmak"), on papeli tosladık ("çarpmak, vermek, ödemek, geri vermek"), ustura çalıştırmayalım ("yalan söylemek"), daha zilliyi kırmadık ("yemek yemek, karnını doyurmak")
Ben > çoğul ikinci kişi	avucunu(zu) yalarsınız ("umduğunu elde edememek"), ördek toplarsınız ("yoldan müşteri toplamak")
Ben > çoğul üçüncü kişi	morukları kafesliyorlar ("tuzağa düşürmek, kandırmak, aldatmak"), yemezler ("inanmamak")

Bu çalışma kapsamında tespit edilen argoda "ben" öznesinin çoğul kullanım işlevleri aşağıda maddeler hâline sıralanmıştır.

Tablo 2. "Ben" Öznesinin Çoğul Kullanım İşlevleri	
(i)	dışlayıcı kümeleme, dışlayıcı biz veya dışlanmışlık işlevi
(ii)	kapsayıcı kümeleme, kapsayıcı biz veya bağdaşıklık işlevi
(iii)	böbürlenme, büyüklük taslama ve yüceltme işlevi
(iv)	güçsüzlüğü örtme işlevi
(v)	belirsiz bir "ben" yaratma işlevi
(vi)	işbirliği duygusu yaratma işlevi
(vii)	teklif işlevi
(viii)	tersinleme işlevi
(ix)	düş kırıklığı veya kendine kızgınlık işlevi

Tablo (2)'de belirtilen işlevler aşağıda örnek argo kullanımlarıyla birlikte sırasıyla ele alınacaktır.

(i) **Dışlayıcı Kümeleme ve Dışlayıcı Biz İşlevi:** Tekil birinci kişinin alıcı ile kendisini bir tuttuğu biz kullanımı *kapsayıcı biz* (inclusive we) olarak adlandırılır. Alıcı ile kendisini ayrı tuttuğu biz kullanımı ise *dışlayıcı biz* (exclusive we) olarak terimleştirilmiştir (Esmer 2018: 226; Şen 2020: 65). Argoda baskın olan *dışlayıcı biz* kullanımıdır ve en temel işlevi kendisine eşdeğer soyut ("sanal") bireylerden farklılaştırıcı bir küme yaratarak alıcının üzerinde daha güçlü bir etki bırakmaya çalışmaktır. Oluşturulan bu kümeyle alıcı ile kendi arasında bir *yabancılaştırma* sürecini gerçekleştirmektedir. Alıcı veya alıcılarla koyduğu mesafe ile kendisini yabancı veya farklı olarak kodlar, ötekileştirir. Böylece karşı taraf ötekileştirilmiş olur. Buna *karşıtsal soyut kümeleme işlevi* veya *yabancılaştırılmış güçlü biz kümesi* de denebilir. Gerçekte argo kullanımlarda *kapsayıcı biz* ile *dışlayıcı biz* madalyonun iki yüzü gibidir ve birbirinden ayrılamaz duran bir iç içe geçmişlik söz konusudur. Aynı zamanda her iki işlevle alıcıya kişisel bir düşünce veya eylemi aşan bir durumun olduğu mesajı verilir. Kümenin bireylerince paylaşıldığı için sorumluluğu daha az olan bireysel bir kimlik ortaya konur. Görünürde "ben"e ait bu kimlik gücünü soyut ama gerçek dünyada olası üyelerden alır. Bu işlev abartma, zayıflığı örtme gibi işlevlerle ortak çalışabilir.

- (12) a. **Biz** de inandık!
b. Günah **bizden** gitti.
c. Yemezler!
d. Arkadaşlar size inanmıyorum gerçekten **biz** ne zamandır tora düşer olduk.

(12a)'daki çoğul kullanım tek bir kişiyi aşan genel bir tepkiyi yansıtmaya amacı gütmüştür: Yani sanal bir ortak inanmama kümesi oluşturulmuştur. (12b)'de konuşmacı kendisini biz olarak kodlayarak sorumluluğunu belirsizleştirmekte, yüklemde aktarılan olayı doğrudan sahiplenmemektedir. Bu bulgu Arkonaç'ın (2010) bulgularıyla örtüşmektedir. (12c)'de görüldüğü gibi, üçüncü çoğulun en uzak kişi olmasıyla ilgili. 3. tekil kişi bile bir dereceye kadar yakın sayılır. Üçüncü çoğul kişiyle kendini tanışık olmaktan oldukça uzağa konumlandırmaktadır. Bir anlamda kendini ortama yabancılaştırmaktadır. Yabancılaştırmanın önemli nedenlerinden biri kaba konuşmadır. Argoyu kullananın kaba konuşabilmesi için karşı tarafa "Ben sizden değilim." mesajını vermesi gerekmektedir. Bu gizli mesajı üçüncü çoğul kişiyle vermektedir. Bu işlevde "ben" adınının "siz" ve "onlar" gönderimi "biz" adına oranla oldukça düşüktür.

(12a-c)'de bütün kümeyi dışlama işlevi varken (12d)'de bireyin kendisini kümeden dışlama işlevi söz konusudur. Tam da bu noktada *dışlayıcı biz* ile *kapsayıcı biz* işlevlerini ayırt etmede sınırların bulanıklaşabildiği görülmektedir. (12a-c)'de kümenin diğer kümelerden yani diğer "biz"lerden ayrı tutulan durumların gerçekte *kapsayıcı biz* içerisinde değerlendirilmesi de mümkündür. Bunun nedeni konuşucunun doğrudan kendisini ortak bir "biz" ile ifade etmesidir. O hâlde *dışlayıcı biz* ikiye ayrılabilir: İlki bireyin ait olduğu kümeyi başka kümelerden dışlama, ikincisi ise kendisini ait olduğu kümeden dışlama. Birincisinde aynı zamanda toplumsal bir dışlama söz konusuyken ikincisinde bireyin kendisini kümeden geçici olarak soyutlaması söz konusudur. Bundan dolayı toplumsal dışlama belirsizlik taşıyır. Yani konuşucu kendisini "biz"den dışlarken bile gerçekte yine ortak bir "biz"e gönderimde bulunmaktadır.

(12a-d)'de dışlayıcı kümeleme işlevini görünür kılan yalnızca argonun kendisi değil aynı zamanda tümcenin yüklemine oluşturan yüklem ve o yüklemle eklenilen kip, görünüş ve zaman ulamalarıdır. (12a-d)'de geçmiş zaman ve sürerlilik ulamıyla kodlanan tümceler işlevin geçmiş zamanda ve bugüne uzanan sürerlilikte gerçekleştiğini aktararak yabancılaşma, kaçınmayı ve dışlamayı daha güçlü hâle getirmektedir. Yüklemelerin *olumsuzluk ulamıyla* (negation category) kodlanması dışlanmışlığı güçlendiren bir başka unsurdur.

Konuşucunun kendisini nasıl tanımladığı da argodaki söylem işlevini anlamayı kolaylaştıran unsurlardan biridir (Eziler Kıran 2019). Konuşucu kendisini “cesur”, “korkak”, “duygusal” benzeri sözcüklerle ifade edebilir. Bu tür tanımlamalar öznelliği pekiştirip görünür kılan dilsel birimler olarak kullanılabilir.

(12b)'de görüldüğü gibi *biz* adının tümcede kullanımı yüklemde kişi ekinin bulunmasına bağlı olarak seçimlik olsa da kişinin kendisini öne çıkarmakta, başka kişilerle karşılaştırma unsurunu daha belirgin bir hâle getirmektedir (Hacıade 2017: 1583). Buna *katmerli kişi gösterimi* denebilir.

Dışlayıcı kümeleme ve dışlayıcı biz işlevi ile argonun *grup kimliği oluşturma, gizlilik, psikolojik etki veya duygu durumunu aktarma* işlevlerinin örtüştüğü görülmektedir.

(ii) Kapsayıcı Kümeleme ve Kapsayıcı Biz İşlevi: Dil kullanıcısı dinleyiciyle olan konumunu, statüsünü kendisini bir kümeye veya gruba ait göstermek yoluyla çoğullayarak gerçekleştirebilir. Alanyazında *kapsayıcı biz* olarak adlandırılan bu konumlandırma bir önceki başlıkta değinildiği gibi *dışlayıcı biz* ile çoğu zaman ayrılmaz biçimde ortak çalışmaktadır.

- (13) a. Bir işçi olarak bu şartları kabul etmemeliydim. Eğer fabrikadaki bütün işçiler benim gibi yaparsa **halimiz** duman! Sanayide iş bulmam artık çok zor olacak.
- b. Yılmam. Yılmayız. Yıldığımız görülmemiş. Yalan dolanlara **karnımız** tok.

Kapsayıcı kümeleme ve kapsayıcı biz işlevi ile argonun *grup kimliği oluşturma* veya *sosyal kimliği oluşturma* işlevlerinin örtüştüğü görülmektedir.

(iii) Böbürlenme, Büyüklük Taslama ve Yüceltme İşlevi: Dil kullanıcısı bu işlevle dinleyicinin üzerinde psikolojik bir etki yaratma amacını güder. Büyültme işlevi çoğunlukla abartma içerir.

- (14) a. **Biz** adamı gözünden tanırız.
- b. Benim gibilerin kitabında şu altın kural yazar: Atik olursunuz ve böylece sayısız ördek toplarsınız.
- c. Yaptıklarını unuttum sanıyor. Bilmiyor ki **biz** bu dolmayı yutmuyoruz.
- d. Senin gibi kaldırımcıları çok gördük oğlum **biz**!
- e. Kaçın kurasıyız oğlum, faka basar mı sanıyorsun sen **bizi**!

(14d)'de kaldırımcı argoda “dolandırıcı, yan kesici” anlamındadır (Devellioğlu 1955).

Böbürlenme, büyüklük taslama ve yüceltme işlevi ile argonun *dikkat çekme, psikolojik etki* veya *duygu durumunu aktarma* işlevlerinin örtüştüğü görülmektedir.

(iv) Güçsüzlüğü Örtme İşlevi: Zayıflığı örten güç gösterisi için kullanılıyor olabilir. Söz gelimi sahipsiz bir sokak çocuğunun “Biz adamı napaız.” kullanımı zayıflığı örten bir güç gösterisi olarak düşünülebilir. Bu bağlamda gerçekte bir eylemi de yerine getirdiği için *söz edim* (illocution) olarak kullanıldığı da söylenebilir. Ha kollarını kabadayı kabadayı iki yana açmış ha böyle bir söz söylemiş aynı kapıya çıkar.

- (15) a. Beni çocuk belleme beyim. **Biz** adamı napaız (“ne yaparız”)! Bilmek istemezsin.
b. Tedirgin ve yorgun görüldüğüme aldanmayasın sakın. Kaçın kurasıyız lan **biz**, kafeslenir miyiz öyle kolay kolay.

(15)’teki tümcelere bakıldığında *güçsüzlüğü örtme işlevi* ile *böbürlenme, büyüklük taslama ve yüceltme işlevi* bir arada dil kullanıcısının konuşmadaki stratejik hamlesini yerine getirdiği gözlenmektedir.

Güçsüzlüğü örtme işlevi ile argonun *sosyal kimlik oluşturma, psikolojik etki* işlevlerinin örtüştüğü görülmektedir.

(v) Belirsiz bir “Ben” Yaratma İşlevi: Kendini söylemde belirsizleştirme, bulanıklaştırma veya silikleştirme alçakgönüllülüğün bir yansıması olabileceği gibi bilinçaltında var olan bir utancın dışa vurumu da olabilir. Böylece konuşucu söylemde ortaya konan şeylerin rahatsızlığından kendisini uzaklaştırarak kaçmaya çalışabilir. Böylece kendini affederek utancını veya söylemle benliği arasındaki çelişkiyi azaltma yoluna gitmiş olur.

- (16) a. Şeytana pabucunu ters giydiririz.
b. Hayır, **biz** hiç kimseyi keklemedik, sadece kötülöklere karşı gözlerini açmaya çalıştık.
c. Dostlar, işte gördüğünüz gibi benim gibi yetenekli hırsızlar gösterdiğim şu numarayla birçok morukları kafesliyorlar.
d. Kaç gündür ot yemedik be abi!

Belirsiz bir “ben” yaratma işlevi ile *güçsüzlüğü örtme* ve *dışlayıcı biz* işlevleri dil kullanıcısının niyetini yansıtmada noktasında çoğu zaman işbirliği içerisindedir.

Belirsiz bir “ben” yaratma işlevi ile argonun *psikolojik etki* veya *duygu durumunu aktarma* işlevlerinin örtüştüğü görülmektedir.

(vi) İşbirliği Duygusu Yaratma İşlevi: Konuşucunun buradaki niyeti seslendiği kişi ya da kişileri de işin içine katarak emir ya da gözdağını yumaşatma amacını taşımaktadır.

- (17) a. Elleri sakince havaya kaldırıyoruz.
b. Ne yapıyoruz, polise haber vermiyoruz, üç gün içinde paraları hazırlayıp buluşma yerine geliyoruz.
c. Plana uygun hareket etmeniz gerekiyor. Korkmaya gerek yok. İlk önce şu kalantoru enselıyoruz ve ardından zengin olup dünyalığı doğrultuyoruz. Bu kadar basit!

İşbirliği duygusu yaratma işlevi ile argonun *sosyal ilişkilerde nezaketi sağlama* işlevinin örtüştüğü görülmektedir.

(vii) Teklif İşlevi: Bu işlevde söz konusu olan emir ya da gözdağını yumuşatma değil, karşı tarafa bir teklif sunma amacı yatmaktadır.

- (18) a. Paranın bir kısmını kendime ayırıyorum. **Bize** de bir dünyalık bırakm~~ayalım~~ mı?
b. Yine yetişemedim öyle mi? Curası da **bizim** olsun bari!
c. Oğlum, cebindeki papellerden biz de anlayalım. Arkadaş değil miyiz?

Argoda *cura* sigaranın son yudumu için kullanılmaktadır (Devellioğlu 1955)

Teklif işlevi ile argonun *sosyal ilişkilerde nezaketi sağlama* işlevinin örtüştüğü görülmektedir.

(viii) Tersinleme İşlevi: Konuşmacı kendisini çoğullayarak söylemde ortaya konanlara tepki gösterdiğini belirtmek veya kendisini olumlamak için anlamca ya da biçimce olumsuz yapılar kullanabilir (Güven ve Eziler Kıran 2021: 321). Tersinleme olarak belirtilen bu işlevi argo kullanımlarda da gözlemlemek mümkündür.

- (19) a. Zor zamanında sana para verdiğimiz için biz tefeci olduk öyle mi!
b. Biz salağız ya yaptığın üçkâğıtları çakozlamayız.
c. Onda göre yedi bin papele fit olduk. Bir de inanıyor buna. Nerede görülmüş. Asla kabul etmiyorum.

Tersinleme işlevi ile argonun *psikolojik tepki* veya *duygu durumunu aktarma* işlevlerinin örtüştüğü görülmektedir.

(ix) Düş Kırıklığı veya Kendine Kızgınlık İşlevi: Konuşmacı kendi üzerinden yaşadığı düş kırıklığını veya kendine olan kızgınlığını ikinci kişiyi çoğullayarak aktarabilir. (20a)'da gözlemlenen ilginç noktalardan biri argo kullanımının dil kullanıcısının kendisine yönelik olabileceğidir.

- (20) a. Kaçırıldığı fırsatı kendine yediremeyen Cemil, aynadaki yansımasına seslenerek "Beyefendi, yaptığınız bu hatayla **siz** daha çok avucunuzu yalarsınız!".
b. Kızılay'dan transit geçmişiz diye on papeli tosladık.
c. **Bizim** sözlerimiz güme gidiyor yahu. Eşekbaşı mıyım yoksa bostan korkuluğu muyum?
d. Topu topu kırk üç papelimiz vardı, onu da kerize bayıldık. Benim çarık bomboş. Mazot almamız lazım mangır yok. Açım.
e. İşler aynasız, on gündür kabız olduk. Para suyunu iyice çekti. Atak yapmam gerekiyor.

Düş kırıklığı veya *kendine kızgınlık işlevi* ile argonun *psikolojik etki* veya *duygu durumunu aktarma* işlevlerinin örtüştüğü görülmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada argo sözcelerinde “ben”in çoğullanması ile ilgili ulaşılan bulgular ve sonuçlar aşağıda maddeler hâlinde sıralanmıştır.

(i) Bu çalışma kapsamında tespit edilen argoda “ben” öznesinin çoğul kullanım işlevleri şunlardır: *dışlayıcı kümeleme, dışlayıcı biz veya dışlanmışlık işlevi, kapsayıcı kümeleme, kapsayıcı biz veya bağdaşıklık işlevi, böbürlenme, büyüklük taslama ve yüceltme işlevi, güçsüzlüğü örtme işlevi, belirsiz bir “ben” yaratma işlevi, işbirliği duygusu yaratma işlevi, teklif işlevi, tersinleme işlevi, düş kırıklığı veya kendine kızgınlık işlevi.*

(ii) Argonun genel işlevleriyle argo sözcelerinde “ben”in çoğullanması ile ilgili işlevler çoğu zaman örtüşmektedir. *Dışlayıcı kümeleme ve dışlayıcı biz işlevi* ile argonun *grup kimliği oluşturma, gizlilik, psikolojik etki veya duygu durumunu aktarma* işlevlerinin; *kapsayıcı kümeleme ve kapsayıcı biz işlevi* ile argonun *grup kimliği oluşturma veya sosyal kimliği oluşturma* işlevlerinin; *böbürlenme, büyüklük taslama ve yüceltme işlevi* ile argonun *dikkat çekme, psikolojik etki veya duygu durumunu aktarma* işlevlerinin; *güçsüzlüğü örtme işlevi* ile argonun *sosyal kimlik oluşturma, psikolojik etki* işlevlerinin; *belirsiz bir “ben” yaratma işlevi* ile argonun *psikolojik etki veya duygu durumunu aktarma* işlevlerinin; *işbirliği duygusu yaratma işlevi* ile argonun *sosyal ilişkilerde nezaketi sağlama* işlevinin; *teklif işlevi* ile argonun *nezaketi sağlama* işlevinin; *tersinleme işlevi* ile argonun *psikolojik tepki veya duygu durumunu aktarma* işlevlerinin; *düş kırıklığı veya kendine kızgınlık işlevi* ile argonun *psikolojik etki veya duygu durumunu aktarma* işlevlerinin örtüştüğü görülmektedir.

(iii) “Ben”in çoğullanması ile ilgili işlevler çoğu zaman dil kullanıcısının niyetini aktarabilmek için birlikte görev alır. Söz gelimi *güçsüzlüğü örtme işlevi* ile *böbürlenme, büyüklük taslama ve yüceltme işlevi* konuşmadaki stratejik hamleyi işbirliğiyle gerçekleştirir.

(iv) “Ben” öznesinin birinci kişi çoğul kullanımı ikinci kişi ve üçüncü kişi çoğul kullanımlarından daha fazla olduğu gözlenmiştir. Söylem konuşucusunun öznelliği en temelde “ben” adılı ile kodlaması, onun çoğul biçimi olan “biz”in farklı işlevlerle öznelliği yansıtmak adına daha sık kullanacağını beklenir kılar. Sonuçta “biz”in içerisinde de “ben” bulunmaktadır. İkinci kişilerin dinleyici konumunda olmaları nedeniyle birinci kişi, yani konuşucu adına çoğullanmaları ender görülür. Öte yandan üçüncü kişinin ister tekil isterse de çoğul olsun insan olmayan ve dolayısıyla birey olamayan varlıkları da içerisine alan bir yelpazelenme içermesi, konuşucunun öznelliğini yansıtmak adına her zaman birinci kişi kadar güçlü olamayacağını hatırlatır.

(v) Çözömlenen örnek kullanımlardan göröldüğü üzere kişi ekleri, iyelik ekleri, “bizim” gibi tamlayan durum eki almış adılar da birinci tekil öznenin çoğul kullanımında etkili olan dilsel birimler olduğu gözlenmiştir. Bunun yanı sıra birinci kişi çoğullanarak aktarılan öznellikte duygu yoğunluğunu yansıtan emir, soru yapıları ve ünlemli tümcelere sıkça rastlanmaktadır. Kip gibi yüklemde kodlanan zaman, görünüş ve olumsuzluk gibi ulamlar kişi değiştirmede amaçlanan işlevi güçlendirmektedir.

(vi) Argo kullanımları söz edimidir (illocution). Gerçek dünyaya ilişkin görünür bir etkiye yol açmakta, bu etki psikolojiden davranış ve tavir değişikliğine uzanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akar, Ali (2014). "Türk Sözlükbiliminde Tanımsız Bir Alan Sövgü Sözleri". *Dil Araştırmaları*. 14 (Bahar): 27-33.
- Aktunç, Hulki (2011). *Büyük Argo Sözlüğü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Arkonaç, Sibel A. (2010). "Günlük Türkçe Konuşmalarda Bireyin Stratejik Özne Konumlanışı ya da Eylemine Göre Konumlanışı: Sıradan Episodlara Dayalı Bir Analiz". *Psikoloji Çalışmaları*. 30: 21-32.
- Arslan, Mehmet (2015). "Argo". *Türk Dili CIX (767-768)*: 196-221.
- Aydın, Yusuf (2016). "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Argonun Yeri Üzerine Bir Tartışma". *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5 (2): 308-326.
- Balcı, Funda (2020). *17.ve 18. Yüzyıl Osmanlı Edebiyatında Bazı Argo Kullanımları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.
- Banguoğlu, Tahsin (2007). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Boz, Erdoğan (2015). *Türkiye Türkçesi Biçimsel ve Anlamsal İşlevli Biçimbilgisi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çifçi, Musa (2006). "Argonun Niteliği ve Argoya Bakış Açımız". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. VI (2): 297-301.
- Deny, Jean (2012). *Türk Dil Bilgisi*. çev. A. Ulvi Elöve. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Devellioğlu, Ferit (1955). *Türk Argosu*. Ankara: Türk Tarihi Kurumu Basımevi.
- Doğu, Burak vd. (2014). "Milliyetçi Hareket Partisi'nin Alternatif Mecra Arayışında 2011 Genel Seçimleri ve Twitter Kullanımı". *Global Media Journal: TR Edition*. 4 (8): 96-124.
- Ersoylu, Halil (2010). *Türk Argosu Üzerine İncelemeler*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Esmer, Elçin (2018). "Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Öğrenciler Tarafından Üretilen İkna Metinlerinde Üstsöylem Belirleyicilerinin Kullanımı". *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*. 4 (3): 216-228.
- Eziler Kıran, Ayşe (2019). "Sözceleme Kuramları ve Öznellik: Ben'in Halleri". *Türkçe Eğitimi Çocuk Edebiyatı Kurultayı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. 87-97.
- Gencan, Tahir Nejat (2001). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Güngör, Süleyman (2014). "Türk Siyasetinde Dil Kullanımı: Siyasal Parti Liderlerinin TBMM Grup Konuşmalarında Siyasal Söylem Analizi". *Yasama Dergisi*. 26: 65-88.
- Güven, Esra, Ayşe Eziler Kıran (2021). "Sözceleme Kuramı Çerçevesinde 'Biz' Adılının İncelenmesi". *Litera: Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*. 31 (1): 309-327.
- Hacıade, Naile (2017). "Türkçede Kişi Adıllarının Değişselliği". *International of Social Sciences and Education Research*. 3 (5): 1581-1592.

Karademir, Fevzi (2016). "Türkçede Konuşanın Kişi Değiştirmesi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9 (43): 333-353.

Kim, Hye-Young (2021). *We as Self: Ouri, Intersubjectivity, and Presubjectivity*. London: The Rowman & Littlefield Publishing.

Kumsar, İsmail Alper (2021). "Türk Edebiyatında Argonun Serüvenine Dair Notlar ve Bir Argo Tartışması". *Kültür Araştırmaları Dergisi*. 8: 247-264.

Özkan, Nevzat (2016). "Gizli Dil Olarak Argonun Fonksiyonu Üzerine". *Argo*. ed. Emine Gürsoy Naskali ve Gülden Sağol Yüksekaya. İstanbul: Ka Kitap. 31-44.

Sağol, Gülden (2020). "Argo Sözlükleri". *Türk Kültüründe Argo*. ed. Emine Gürsoy Naskali ve Gülden Sağol. Haarlem: Publisher Stichting SOTA. 74-92.

Sebzecioğlu, Turgay (2021). *Dilbilim Kavramlarıyla Türkçe Dilbilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Semerocioğlu, Ufuk (1989). "Dilde Öznellik ve Göstericiler". *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. IV (1): 105-112.

Şen, Ekin (2020). "'I' and 'We' in Research Article Abstracts: An Analysis of Metadiscourse". *International Journal of Language Academy*. 8 (1): 62-72.

Şen, Meryem (2014). "Yaşam Öyküsü ve Dilsel Öznellik: Toplumdilsel Göstergeler". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7 (30): 199-212.

Uysal, Başak, Çağla Atmaca (2016). "Üniversite Sloganlarının Bağdaşıklık Açısından İncelenmesi". *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 4 (4): 607-624.

Üzüm, Melike (2022). "Birinci Kişi Katılımı Bağlamında Mehmet Âkif Ersoy'un Eserlerinde Kanıtsallığın Görünümü". *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. Özel Sayı (Yüreklere Akif, Dillerde Hürriyet): 73-90.